

САДРЖАЈ

Бошко Мијатовић: КОСТА ЦУКИЋ: ЖИВОТ И ДЕЛО

Увод	7
Биографија	7
Као професор	9
Као министар	11
Као човек	18
Цукићево дело	21
Цукићеви политички погледи	26
Цукићеви економски погледи	31
Цукић и конзервативизам	48
Цукићев утицај	53
Закључак	54
Прилог: хронологија Цукићевог времена	57

ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА

Осавремењено издање књиге

Економна полиција, издате 1862. године

Предговор	63
Увод	65

Књига прва

УНАПРЕЂЕЊЕ МАТЕРИЈАЛНЕ РАДЊЕ НАРОДА	79
Глава прва. Старање о општим условима производа	81
I. ОДЛОМАК. Старање о радњи уопште	82
I. Старање о броју радника	82
II. Унапреда ревности и вештине радника	92
II. ОДЛОМАК. Старање о капиталу уопште	96
Глава друга. Унапреда појединих родова материјалне радње	105

I. ОДЛОМАК. Старање о рудницима	106
II. ОДЛОМАК. Старање о пољском газдовању.	112
1. РАЗДЕЉАК. Потпомагање пољског газдовања уопште.	112
2. РАЗДЕЉАК. Потпомагање појединих грана пољског газдовања	167
III. ОДЛОМАК. Старање о производним занатима	186
1. РАЗДЕЉАК. Закони услови производних заната	187
2. РАЗДЕЉАК. Старање о продњи рукоделина	209
3. РАЗДЕЉАК. Мере о вештачком уређењу рукоделија	221
<i>Књиџа груџа</i>	
УНАПРЕДА ДЕОБЕ ИМАЊА	229
Увод	231
Глава прва. Унапреда продаје добара	233
I. ОДЛОМАК. Опште наредбе о продаји	233
1. РАЗДЕЉАК. Мерила.	233
2. РАЗДЕЉАК. Новци	235
3. РАЗДЕЉАК. Унапреда подвоза	248
II. ОДЛОМАК. Трговна политика	263
1. РАЗДЕЉАК. Опште мере о трговини	263
2. РАЗДЕЉАК. Мере о појединим гранама трговине	271
Глава друга. Кредитни заводи.	291
Глава трећа. Одређивање цене владом	299
Глава четврта. Старање о сиротињи	309
I. ОДЛОМАК. О сиротињи уопште	309
II. ОДЛОМАК. Предупреда сиротиње	314
III. ОДЛОМАК. Неговање сиротиње	320
1. РАЗДЕЉАК. О неговању сиротиње уопште	320
2. РАЗДЕЉАК. О неговању сиротиње разног рода	326
<i>Књиџа џређа</i>	
МЕРЕ ВЛАДЕ ОКО ТРОШЊЕ ДОБАРА	337
АЗБУЧНИ РЕГИСТАР.	353

БОШКО МИЈАТОВИЋ

КОСТА ЦУКИЋ: ЖИВОТ И ДЕЛО

Увод

Коста Цукић је утемељивач економске науке у Србији. До њега, економским питањима бавили су се државни чиновници без посебне спреме и слободномислећи интелектуалци (као, на пример, Урош Миланковић). Цукић је отишао на студије у Немачку с првом групом српских студената и вратио се 1848. с титулом доктора филозофије из Хајделберга. Убрзо је написао тротомни уџбеник, први у Србији оног доба. И то није само био први уџбеник, већ и веома добар за почетак, па је тако Србија имала срећу да у развоју економске науке прескочи дечје болести и одмах стане на солидан темељ.

Биографија¹

Константин Коста Лазаревић Цукић рођен је у Карановцу (Краљеву) 13. априла 1826. године.² Његов отац Петар Лазаревић остао је сироче, па га је у своју кућу примио Павле Цукић, познати устанички војвода. Отуда друго породично презиме Цукић. Ко-

¹ Шире о Костиној биографији у Б. Мијатовић, „Искушења конзервативизма Косте Цукића“, у књизи Ј. Тркуља, Д. Поповић (ур.), *Либерална мисао у Србији*, ЦУПС, 2002.

² Сви датуми дати су по старом календару.

стина мајка Ана била је кћи такође познатог устаничког војводе Петра Молера. Коста је, тако, био члан једне угледне устаничке породице. Са женом Ангелином званом Анка, имао је више деце, а један од њихових потомака је и Мира Траиловић, познати позоришни режисер.

Костин отац Петар, Милошев службеник и касније члан Совјета, школовао је своју децу не жалећи новац, и његов Коста је тек последње године студија добио државну помоћ.³ Завршио је основну школу и гимназију у Србији, а у Беч је отишао 1838/39. године, да би у почетку учио језике (немачки, грчки и латински) и приватно полагао гимназијске испите, а потом завршио вишу гимназију.

Коста је био члан прве групе српских студената која је отишла на студије у иностранство. У Бечу је отпочео студије државних наука, чији је централни део, по камералистичком концепту,⁴ представљала економија. Свој избор објаснио је тиме што је потреба за економским наукама тада била већа у Србији, будући да је правне науке већ студирало неколико младих Срба. Потом је у Хајделбергу провео три године код познатог професора Карла Рауа и завршио „филозофичне и политично-правословне науке“ и стекао титулу доктора филозофије.⁵

За време студија је, као и други млади Срби у иностранству, био у додиру с кнежевима Милошем и Михаилом, који су тада живели у избеглиштву у Бечу.⁶ Цукићево приближавање Обреновићима касније ће битно утицати на његов живот и политичку каријеру.

Хајделбершког студента Цукића сигурно је загрејао пламен европске револуције из 1848. године, која је била либерална и демократска по свом карактеру и која је првих месеци жњела

³ Ј. В. (вероватно Јован Стефановић Вилевски), „Др Костја Цукић“, *Српска зора*, 1878, стр. 236.

⁴ Камерализам – некадашња наука о управљању државом.

⁵ Р. Љушић (прир.), *Лицеј 1838–1863*, Зборник докумената, стр. 269.

⁶ *Успомене и доживљаји Димитрија Маринковића 1846–1869*, 1939, стр. 77.

успехе. Основни захтеви у Немачкој тицали су се гаранција права грађана, доношења устава и уједињења Немачке на федералним основама, а у Паризу је јака антимонархистичка оријентација те исте 1848. оборила монархију и донела Другу републику. У групи српских студената који су окончавали школовање у Паризу у пролеће 1848. године налазио се и Коста Цукић.⁷

Цукић се вратио у Србију извесно време пре 1. маја 1848, јер тога датума пише писмо кнезу Александру, у коме га обавештава о завршеним студијама и моли да буде примљен у државну службу. Али тај широки политички покрет није могао оставити равнодушним једног 22-годишњака који је провео године у немачкој и француској средини и напајао се тим истим идејама.

Као професор

Недостатак компетентних наставника на Лицеју био је знатан, поготово на економским предметима. Како је тврдио министар просвете, до тада се „понешто“ предавало из економских наука, али се, због малог броја часова, од тога није могла очекивати „скоро никаква полза“. Стога није било тешкоћа да хајделбершки доктор постане професор.⁸ Тих година, до 1851, предавао је Политичку економију, Финансије, Науку о трговини и Економску политику.

Коста Цукић је први професор Лицеја који је рођен у Србији; до њега су професори искључиво били Пречани.

Одмах по повратку у Београд укључио се у рад Друштва српске словесности, па га налазимо као секретара друштва већ у фебруару 1849. године. Био је и ректор Лицеја 1851. године.

Пошто у Србији тога времена није било ниједног економског уџбеника или неке сличне књиге на српском језику, Цукић

⁷ Ј. Пауновић Штерменски, *Филиј Христийић – дийломајта и полийичар (1819–1905)*, докторска дисертација, 2013, стр 42.

⁸ Р. Љушић (прир.), *Лицеј 1838–1863*, стр. 269 и 270.